

Veerle Wallebroek

Van 31 mei tot 3 juni 2016 organiseerde SIBMAS¹ zijn tweejaarlijks congres in Kopenhagen (DK). SIBMAS is de internationale vereniging van bibliotheken, musea, archiefinstellingen en documentatiecentra voor podiumkunsten. Zowel erfgoed- als kunstorganisaties met een bijzondere interesse voor erfgoed zijn lid van SIBMAS. De organisatie wil vanuit internationaal perspectief kennisdeling en expertise-uitwisseling over de omgang met podiumkunstenerfgoed bevorderen. Een congres is het uitgelezen instrument daarvoor.

Het thema van deze conferentie was 'Freeze! Challenge the Hierarchy: Researcher, Artist, User!'; een oproep om stil te staan bij onze positie als archivaris, conservator, bibliothecaris, kunstenaar, (online) bezoeker, dienstverlener, onderzoeker, etc. Hoe kunnen we vanuit deze verschillende posities maximaal inspelen op de ons omringende maatschappelijke evoluties en de noden die er zijn in de omgang met podiumkunstenerfgoed? Moeten we de bestaande rollen herdenken of nieuwe rollen en relaties creëren?

Instellingen met archieven en collecties uit de podiumkunsten zijn net zoals andere collectiebeherende instellingen overal ter wereld steeds op zoek naar nieuwe strategieën om een zo groot en divers mogelijk publiek in contact te laten komen met hun archieven en collecties. In dit digitale tijdperk pakken ze dit bovendien vaak op een interactieve of participatieve manier aan, of is er zelfs sprake van co-creatie. Dit om hun podiumkunstenerfgoed nog toegankelijker te maken en aantrekkelijker te presenteren. Een greep uit de verschillende rollen en relaties tussen rollen die aan bod kwamen tijdens de presentaties:

- Hoe een museum kan dienen als plaats voor transmissie van verschillende dansvormen. Een museum treedt in dat geval op als 'facilitator', als arena tussen gemeenschappen en lokale dansgroepen waardoor de grens tussen publiek en uitvoerder vervaagt (*Norwegian centre for traditional music and and dance, Trondheim, Norway*)²
- Hoe we als erfgoedwerkers onderzoekers kunnen ondersteunen in de zorg voor hun privé-archief, veelal samengesteld uit digitale bestanden: hoe en wat bewaren? (Columbia University, New York, USA)
- De rol van de gebruiker/bezoeker die in dit digitale tijdperk soms op een andere manier in contact wenst te komen met archieven, collecties en contextinformatie:
 - o Ausstage³: online databank voor podiumkunsten in Australië (*Flinders University, Adelaide, Australië*)
 - o Het archief van de Akademie der Künste, Berlijn (Duitsland) is voortaan online toegankelijk⁴
 - o 150 jaar geschiedenis van Brooklyn Academy of Music⁵, NY, wordt zeer binnenkort online toegankelijk door middel van een database waarin de

¹ www.sibmas.org

² Voor organisatie website, zie <http://www.ichngoforum.org/norwegian-centre-for-traditional-music-and-dance/>. Voor onderzoeksresultaten, zie <https://www.researchcatalogue.net/view/60494/60495>

³ www.ausstage.edu.au/pages/browse/

⁴ Zie https://archiv.adk.de/Login?login_error=&easydb=tn0053in8mimudgtgu3j9hatl4&ts=1467060707

- data niet enkel beschreven worden maar gelinkt met objecten, events, etc en deze relaties bovendien visualiseert
- Het belang van technologie in de verbinding van alle online data beschikbaar in verschillende databanken van instellingen
 - o Case Scientific Information Service Performing Arts (FID)⁶: heeft als doel een geüniformiseerd webportaal te ontwikkelen voor alle informatie over de Duitse podiumkunsten, als centraal vertrekpunt om te beginnen zoeken in het kluwen van online informatie van verschillende instellingen. Het FID biedt ook vormingen aan over databeheer, inventarisatie en samenwerkingen (*University Library Johann Christian Senckenberg, Frankfurt, DU*)
 - De nieuwe rol van performing arts archives als katalysator en facilitator van nieuw academisch en artistiek werk
 - o Case Theatre:IDEASpace: "a model whereby the Collection becomes an Inspiring, Dynamic, Engaging Arts Space, through which its three core user communities (academic, public and cultural & creative industries) are brought together and new partnerships are brokered." (*University of Bristol Theatre Collection, UK*)
 - Hoe je als kunstenaar archiefmateriaal als inspiratiebron kan gebruiken voor nieuwe creaties en hoe je als kunstenaar, die op zoek gaat naar herinneringen, en als archivaris, die het geheugen bewaart, samen de kloof tussen verleden en heden kan overbruggen
 - o Dancing Documents⁷: een 'performatieve Powerpoint-presentatie' waarmee de performer (ook archivaris van opleiding) wil aanzetten tot reflectie over het complexe proces van bewaren, documenteren en interpreteren van performance (*Colleen Quigley, Memorial University, St. John's, Canada*)
 - Het belang van de archivaris in een groot theatergezelschap, het archief dat on site bewaard wordt en op die manier voor verschillende doeleinden actief ingezet wordt (promotie, inspiratie, zakelijk, inwerken nieuw personeel)
 - o Case van de Roundabout Archives als onderdeel van het Broadway-gezelschap Roundabout Theatre Company, NY⁸
 - Hoe je performance kan inzetten in een museum om het publiek op andere manieren aan te spreken:
 - o Case Estonian Theatre and Music Museum⁹ Tallinn, Estland, waar ze naar aanleiding van het 90-jarig bestaan van het museum over de geschiedenis van de instelling en over de collectie een nieuwe voorstelling maakten die in het museum zelf opgevoerd werd ('Viiding the Laboratorian')
 - o Case Museum of Performance + Design, San Francisco, USA¹⁰ waar het museum samen met een kunstenaar een 'performatieve rondleiding' ontwikkelden doorheen het performing arts archive, verbonden aan het museum, als nieuwe manier om het publiek te betrekken bij de werking
 - Hoe je een breed publiek kan mobiliseren rond theatergeschiedenis:
 - o Naar aanleiding van 250-jarig bestaan van het professionele, publieke theater in Polen lokte de succesvolle 'Public Theatre Day' meer dan 50.000 Polen op één dag naar de theaterhuizen (*Theater Instituut, Polen*)¹¹
 - Hoe de rol van SIBMAS als netwerkorganisatie doorheen de jaren geëvolueerd is van een groep van conservators die elkaar op het congres informeerden over de

⁵ Zie <http://www.bam.org>

⁶ Zie http://www.ub.uni-frankfurt.de/theater/fid_en.html

⁷ Zie <https://apla2015.sched.org/event/32vF/dancing-documents>

⁸ Zie <http://www.roundabouttheatre.org>

⁹ Zie <http://www.tmm.ee/en>

¹⁰ Zie <http://www.mpdsf.org>

¹¹ Zie <http://en.instytut-teatralny.pl>

werking rond hun collecties naar een actief forum waarop maatschappelijke ontwikkelingen en de impact ervan op de omgang met podiumkunsterfgoed bediscussieerd wordt. En hoe technologische ontwikkelingen de gebruikers van collecties aanzienlijk deed toenemen en verbreden, maar erfgoedwerkers ook voor nieuwe uitdagingen stelt. Want hoe online platformen en projecten toegankelijk houden, hoe verzamelde kennis en expertise doorgeven naar volgende generaties?

Expertisecentra als 'makelaars'

Voor **Het Firmament** was het congressthema bovendien een uitgelezen kans om **als expertisecentrum voor het podiumkunsterfgoed in Vlaanderen zijn verbindende, coördinerende rol** toe te lichten. Veerle Wallebroek, coördinator van Het Firmament, kon duiden hoe we vanuit een netwerkperspectief streven naar minder versnippering, meer slagkracht en een versterkte internationale uitstraling van het cultureel-erfgoedwerk rond podiumkunsten in Vlaanderen. Vanuit een complementair cultureel-erfgoedbeleid bundelen verschillende soorten organisaties, waaronder expertisecentra, hun krachten en expertise in de zoektocht naar overkoepelende oplossingen voor gemeenschappelijke uitdagingen. Denken we maar aan de digitalisering van audiovisueel materiaal uit de podiumkunsten¹², de waardering en selectie van en de zorg voor podiumarchieven en -collecties (www.projecttracks.be), en het borgen van niet-tastbare aspecten van podiumkunsterfgoed (www.immaterieelerfgoed.be). Om dergelijke gemeenschappelijke noden en problematieken op een gecoördineerde manier aan te pakken zijn intermediaire organisaties als expertisecentra noodzakelijk.

Het was naar aanleiding van het vorige SIBMAS-congres in New York (juni 2014)¹³ dat we ons nog meer realiseerden dat dit complementair netwerkmodel en de positie van expertisecentra daarbinnen uniek is en nergens anders in het buitenland in deze vorm bestaat. Vooral hoe we als een echte 'makelaar' vanuit een onafhankelijke, neutrale positie organisaties uit verschillende domeinen en op verschillende beleidsniveaus met elkaar kunnen verbinden, zorgde twee jaar geleden voor bewondering en nieuwsgierigheid. Vaak is er op internationaal niveau bereidheid om kennis te delen, maar ontbreekt er een instantie die het voortouw kan nemen om de vertaalslag te maken naar verschillende doelgroepen en overkoepelende initiatieven breed inzetbaar te maken.

Podiumkunsterfgoed en participatieve methodes in lokaal erfgoedbeleid

Ook voor **Musea & Erfgoed Mechelen** was het een gelegenheid om voor een internationaal publiek stil te staan bij de verschillende manieren waarop podiumkunsten (gaande van makers, uitvoerders, instellingen tot archieven) kunnen participeren in een museologische context. Enerzijds reflecteerde Sigrid Bosmans, diensthoofd van Musea & Erfgoed Mechelen, op hoe ze een rol kunnen spelen in het mee nadenken over 'museum maken' in een stedelijke context en anderzijds lichtte ze toe hoe archiefmateriaal en performances een klassieke tentoonstelling kunnen verrijken. Vanuit het standpunt van

¹² Zie ['Inventarisatie van audiovisuele en digitale archieven in de podiumkunstensector: een stand van zaken'](http://www.hetfirmament.be/news/143/inventarisatie-van-audiovisuele-en-digitale-archieven-in-de-podiumkunstensector-eeen-stand-van-zaken) (<http://www.hetfirmament.be/news/143/inventarisatie-van-audiovisuele-en-digitale-archieven-in-de-podiumkunstensector-eeen-stand-van-zaken>)

¹³ Voor een verslag van het SIBMAS-congres in New York (2014), zie http://www.hetfirmament.be/files/201412_goingbroadway_faro.pdf

de dienst Musea & Erfgoed Mechelen en Het Firmament werden twee concrete cases voorgesteld en de rollen die door de verschillende partijen (theatermakers, dansers, gezelschappen, museum, vrijwilligers, expertisecentra ...) werden opgenomen. Bovendien werden wenselijke structuren gedefinieerd om zo'n werking te optimaliseren.

De eerste case die werd voorgesteld is de **tentoonstelling 'Uw Toren Is Niet Af'**¹⁴; een tentoonstelling die het orgelpunt vormde in een participatief museumtraject. Samen met alle Mechelse erfgoed- en andere partners onderzocht het museum hoe een grote diversiteit aan partners hun eigen werking kon inpassen in een tentoonstelling om op die manier te tonen wat leeft in de stad. Tegelijkertijd vormde de tentoonstelling een bevraging van het publiek over 'wat' en 'hoe' er werd tentoongesteld. Verschillende Mechelse theatermakers, -instellingen, een poppenmaker en een circusgezelschap gingen de dialoog aan met de stedelijke historische thema's en objecten in de tentoonstelling. Sommigen groeven in hun eigen verleden, een andere maakte een persoonlijke preformance, deed de geheimen van hun decorstukken uit de doeken, schreef hun instelling in in de geschiedenis van de stad, voegde objecten toe, etc. De Dienst Musea & Erfgoed van de stad Mechelen was hierin de uitnodigende en organiserende partij, **Het Firmament fungeerde als intermediair en netwerkpartner om zowel toe te leiden als kennis te bundelen en te verdelen.**

In de tweede case stapt Het Firmament mee van in het begin. Het Firmament cureert vanuit zijn expertise rond dans mee de **tentoonstelling 'Zot Geweld/Dwaze Maagd'**¹⁵. De aanleiding is de honderste verjaardag van de sterfdag van Rik Wouters, de beeldhouwer van Zot Geweld. Het beeld staat op het kruispunt van het ethische, esthetische en het artistieke dilemma en is door de beeldhouwer gemaakt na het zien van een dansvoorstelling van Isadora Duncan. Dans vormt samen met de voornoemde dilemma's de kern waarrond de tentoonstelling wordt opgebouwd. De participatie wordt hier topdown georkestreerd. Dansers en gezelschappen worden uitgenodigd om passend beeldmateriaal aan te leveren voor de tentoonstelling, een performance aan te passen of de tentoonstelling te gebruiken als inspiratie voor lessen improvisatie. Naar buiten toe vormt het werk van dansers of het archivalisch materiaal de aanleiding tot een lezingenreeks, filmavonden en studiedagen. Om andere doelgroepen aan te spreken wordt samengewerkt met diverse organisaties: een dansschool rond urban dance verbindt jongeren met de thematiek van de tentoonstelling, terwijl een lokaal theatergezelschap samenwerkt met een kunsteducatieve organisatie voor mensen met een beperking om in te spelen op de thematiek. Deze case bood inspiratie over hoe podiumkunsten concreet kunnen worden verweven met een stedelijke erfgoedwerking of voor inspiratie kunnen zorgen in een klassieke tentoonstelling. **Om dit te kunnen realiseren zijn er netwerken en intermediaire spelers nodig** naast organisaties die voldoende openstaan om te experimenteren.

Resultaten

De deelname aan het SIBMAS-congres leverde de volgende concrete resultaten op:

- Er werden nieuwe internationale contacten gelegd en bestaande contacten onderhouden met spelers die zich op internationaal niveau bezig houden met het erfgoed van de podiumkunsten
- Er werden concrete samenwerkingen opgezet in het kader van een internationale studiedag die Het Firmament en Musea & Erfgoed Mechelen in het najaar van 2016 organiseert
- Het instrument 'expertisecentrum' en het complementair cultureel-erfgoedbeleid in Vlaanderen werd internationaal op de kaart gezet

¹⁴ Zie <http://www.hetfirmament.be/article/68/uw-toren-is-niet-af#overzicht>

¹⁵ Zie <http://www.hetfirmament.be/zotgeweld>

- Concrete samenwerkingen met partners uit Vlaanderen (www.projecttracks.be, www.immaterieelerfgoed.be, de expo's 'Zot Geweld/Dwaze Maagd' en 'Uw Toren is niet Af', etc) werden gepresenteerd aan een internationaal publiek
- De werking van Het Firmament en van Musea & Erfgoed Mechelen werd toegelicht aan een internationaal publiek
- De coördinator van Het Firmament, Veerle Wallebroek, werd tijdens het congres benoemd tot Secretaris-generaal van SIBMAS wat de internationale verankering en kennisuitwisseling enkel maar zal bevorderen
- De verzamelde kennis en expertise wordt vanuit Het Firmament gedeeld met het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen via de eigen website en nieuwsbrief en via de projectenbank van FARO. Praktijkvoorbeelden worden geanalyseerd op basis van toepasbaarheid in de Vlaamse context
- De integrale artikels van beide presentaties (Sigrid Bosmans, Veerle Wallebroek) worden opgenomen in een Engelstalige publicatie verspreid door SIBMAS